

nasmata» հրատարակուած 1602-ին Քեփլերէն, որուն առաջին մասին մէջ կը խօսի արեւու և լուսնի շարժումներու մասին և 777 աստղերու դիրքը կու տայ. երկրորդ մասին մէջ կը խօսի 1577-ին երեւցած գիսաւորի մասին, ապացուցանելով թէ ան մոլորակներու շրջանակներու մէջ է որ կը շարժի, ուստի չի կրնար երկրային շոգիացումներէ ձեւացած ըլլալ: Թէեւ նա մեծապէս կը յարգէր Կոպեռնիկոսը՝ սակայն կրօնական գաղափարներէ կաշկանդուած՝ չէր կրնար արեւակեդրոնային դրութիւնը ընդունիլ. այլ իբր տիեզերքի կեդրոն կը դնէր երկիրը՝ անշարժ, որուն շուրջ կը դառնան արեւն ու լուսինը, իսկ արեւուն շուրջ կը դառնան միւս մոլորակները:

Թիքոյ իր միւս գործերուն մէջ կու տայ նկարագրութիւնը գործածած և հնարած աստղաբաշխական գործիքներուն, կը տեղեկացնէ մեզ իր ըրած դիտողութիւններուն և գիտելուն մասին և իր անձին շուրջ կենսագրական տեղեկութիւններ կու տայ:

Երիտասարդութեան շրջանին կը մշակէր նաեւ աստղագիտութիւնը (այսինքն է աստղերու շարժումներէն ու դիրքէն գուշակութիւններ ընել), սակայն տարիքը առաջ երթալով ըմբռնեց անոր ունայն ու անտրամաբան ըլլալը ու բոլորովին թողուց զայն:

Թիքոյ լուսեւրական էր, բայց խորապէս հաւատացեալ քրիստոնեայ. իր գրութիւններու մէջ շատ յայտնի կ'երեւի իր հաւատացեալ հոգին. օրինակի համար կը գրէ. «Աստուածային իմաստութիւնը մարդը դրաւ երկրիս վրայ, որպէս զի անկէ՝ իբր դիտարանէ մը դիտէ բնութիւնն ու տիեզերքի կազմութիւնը և այսպէս այս վաղանցիկ կեանքին մէջ կարենայ տեսանել իրերու քննութենէն ճանչնալ մեծութիւնն ու իմաստութիւնը անտեսանելի Աստուծոյ: Ուստի, մարգարէներէն և մեր Փրկչէն մեզի յայտնուած յաւիտենական էակին և անքննելի Աստուծոյ վրայ մտածելէն վերջ՝ ոչինչ այնպէս հարկաւոր ու պատշաճ է մարդուս վախճանին, որուն համար ստեղծուած է ան, ինչպէս շարունակ քննել աստուածային գործերը, որ ամենուրեք կը փայլին աշխարհիս մէջ»:

Թիքոյ ստուգապէս աստղաբաշխութիւնը վերանորոգող գլխաւոր գիտնականներէն մէկը եղած է: Իր դիտողութիւնները, դիտակի գիւտէն առաջ, կարելի եղած մեծագոյն ճշգրտութեան հասած են: Ուստի իրապէս օղակ մը կը կազմէ մեծ աստղաբաշխներու ոսկեղէն շղթային մէջ. Կոպեռնիկոս, Թիքոյ, Քեփլէր, Կալիլէոս, Նիւտոն:

ՅԱ.

Գ Ի Տ Ա Կ Յ Ա Ք Ա Ր

Ես ուզելով ընտրեցի այս ապերախտ, նեղ ճամբան
Եւ իմ ետին ձգեցի ամէն հաճոյք, ամէն բան.
Գիտէի որ կը սպասէր պատիժն՝ ինծի լոկ բաժին՝
Բարեկամի իսկ ձեռքով, ճամբուս կիսուն, վախճանին:

Ես իմ ձեռքով տաշեցի փայտը խաչիս անիրաւ,
Արեւնեցայ ամէն օր, ձայն չհանեցի ես բընաւ.
Յեառ էղայ ողջակէզ գաղափարին համար վեհ,
Արծարծեցի կայծն անշունչ, շուտով դարձաւ ան հրդեհ:

Ֆիլատեֆիա, 7 Յունիս 1944.

ՅԱՅՈՒՆ ԳՈՒԹՈՒՄՅԱՆՆ

ՀԱՅ ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԶԱՐԵԱՆ

Տիկին Նուարդ Զարեան, դուստր յայտնի գրագէտ Կոստան Զարեանի, վերջերս Հռոմի «Accademia di Belle Arti»-ի մէջ կ'ընդունուէր որպէս Ուսուցչուհի քանդակագործութեան. անշուշտ արժանի գնահատանք մը իր տաղանդին, բայց միեւնոյն ժամանակ պատիւ մը նաեւ հայ անուան:

Տիկ. Նուարդ Զարեան, ծնած է Ֆիլինքէ 1917-ին: Մանկութեան տարիներուն շատ ճամբորդած է, գացած է Երեւան և Եւրոպայի զանազան քաղաքները. երկարատեւ մնացած է Փարիզ, որու թանկարանները իրենց արուեստի գանձերով յայտնի հետք մը թողած են անոր մտքին ու երեւակայութեան վրայ: Ուսած է Վենետիկ՝ արուեստի և գեղեցկութեան քաղաքին մէջ, և աւարտած «Liceo artistico» Գեղարուեստից վարժարանը, ուր գտած է իր ճշմարիտ ուղին՝ քանդակագործութիւնը: Անցնելով Հռոմ՝ չորս տարի աշակերտած է փրօֆ. Ծանելլի-ին «Accademia di Belle Arti» Գեղարուեստական բարձրագոյն Հաստատութեան մէջ: Ամուսնացած է Կ. Չիմարայի հետ, որ նմանապէս քանդակագործ մ'է: Տիկին Նուարդ կը պահէ սակայն արուեստագիտուհի իր կեանքին մէջ հօրենական մականունը:

Քանդակագործութիւնը իրեն համար հոգեկան ապրում մըն է կարծէք. նէ տարուած մի միայն արուեստի գաղափարականէն և ներշնչուած իր հոգւոյն հարուստ հայ ըովբէն, արաւորած է շատ կանուխէն այնպիսի գործեր, որոնք արուեստագէտներու սքանչացումին առարկայ եղած են. տեսած են անոնք հոն առնական ուժեղ

նկարագիր մը, ինքնատիպ արտայայտութիւն մը, «բիւզանդական ոգի», «արեւելեան զգայնութիւն», հակառակ որ նէ իր ուսումները ամբողջապէս կատարած է Իտալիոյ մէջ:

Տիկ. Նուարդ Զարեան առիթ ունեցած է մասնակցելու զանազան Յուցահանդէսներու, միշտ արժանանալով գնահատանքի: Իր «Մայրութիւնը», «Եգիպտացին»

Հօրս պատկերը

«Նգիլտացի»

ցուցադրուած են Նափոլի 1937-ի Յու-
ցահանդէսին՝ օտարականներու բաժնին
մէջ. իտալական մամուլը շատ նպաստաւոր
կերպով արտայայտուած է այդ գործերու
մասին, նշմարելով հոն վճռական ձեռք և
ներշնչում. քննադատները գտնելով զա-
նոնք այնքան կատարեալ ու առնացի՝
կարծած են թէ այդ մարդու աշխատանք
են անոնք և ոչ թէ կնոջ մը:

Նոյն տարին ցուցադրած է իր գործերը
նաեւ Սան Բէմոյ, Գոմոյ և Թեռնի, և ապա
Հոմօ՝ Բառամեայի առթիւ: 1942-ին իր
«Սրնգահար» (Il Flautista) մեծ արձա-
նով՝ իրեն միակ կին արձանագործուհի՝
կը մասնակցէր մրցումին. քննիչ Յանձնա-
խումբը չէր կրցած կռահել կին ԸԼԱՎԸ
իր անուան օտար և անձանօթ ձեւէն, և
հետեւաբար թոյլատրած էր մասնակցու-
թիւնը: Մեծ կ'ըլլայ այս անգամ ալ իր
ձեռք բերած յաջողութիւնը. քննադատ-

ներէն մին գրած է սա տողերը. «Si con-
trappone con slancio e forza; la
scultura con l'opera «Il Flautista»
della Zarian, denota piena padro-
nanza della materia imprimendovi
uno spirito particolare di origina-
lità e di sicure forme plastiche forti
e nello stesso tempo armoniose»
(Giornale d'Italia). — Այդ տողերուն
միտքն է. Սրնգիով ու կորովով լի՝ նէ կը
կանգնի քարին դէմ ու կը ստեղծէ. քան-
դակագործութիւնը Տիկ. Ջարեանի «Սրն-
գահար»-ով, կը յայտնէ տիրապետող կա-
րողութիւն մը նիւթին վրայ՝ զրոշմելով
հոն առանձնայատուկ ոգի ինքնատու-
թեան ու փրատիկ վստահ ձեւերու՝ ուժեղ
և միեւնոյն ատեն ներդաշնակ:

1946-ին *Avanti* (Յատաշ) օրագրի նա-
խաձեռնութեամբ բացուած մասնական
Յուցահանդէսի մը մէջ եւս յաջողած էր
մաս ունենալ Տիկին Նուարդ Ջարեան.
իտալական մամուլը գովեստով կը գրէր
դարձեալ իր մասին՝ ըսելով թէ նէ ի յայտ
կը բերէ՝ «una innegabile personalità
e maturità interiore, che la spinge
alla ricerca d'un profondo conte-
nuto umano». Այսինքն ցոյց կու տայ
անժխտելի անձնականութիւն մը և ներքին
հասունութիւն, որ կը մղէ զինքը մարդ-
կային հոգւոյն խոր արտայայտութեանց:

Մենք ունեցած էինք մեր գրականու-
թեան մէջ անուանի հայ կիններ, ինչպէս
Տիւսար մը, Սիպիլ մը, Զ. Գալեմբեար-
եան մը, որոնք իրենց սեփին համապա-
տասխան զգայնութեամբ արտադրած են
էջեր՝ որ պիտի մնան անմահ, սակայն
այս փրատիկ արուեստի ճիւղին մէջ՝
եզական է ստուգիւ Տիկ. Նուարդի դէմքը,
եզական՝ ոչ միայն մեր մէջ, այլ նաեւ
թերեւս եւրոպական ազգերու քով: Հոմօի
գեղարուեստից բարձրագոյն Հաստատու-
թեան մէջ իր մուտքը՝ որպէս ուսուց-
չուհի՝ յայտնի ապացոյց է արդէն իր ար-
ժէքին:

Տիկին Նուարդ Ջարեան իր աշխատանոցին մէջ

Հայ մամուլի պարտքն է հիմա իր այս
տաղանդաւոր զաւկին արժանիքները տա-
րածել, որ խրախոյս պիտի ըլլայ ոչ միայն
արուեստագիտուհիին՝ այլ նաեւ ուրիշնե-
րու, որոնք նման ստեղծագործութիւններու
նուիրուած են:

Արուեստի ճամբուն վրայ չկայ չափ ու
սահման. մենք կը մաղթենք որ միշտ նորա-
նոր յաջողութիւններով պսակուին Տիկ.
Ջարեանի բոլոր արտադրութիւնները:

ԽՄԲ.

Ա Ռ Ա Ն Ց Խ Ո Ր Ա Գ Ր Ի

Ահա վերն ես, եւ քեզ հասնիլ ցընորք է միշտ ինծի համար.
Ծանր է հողիս հազար տեսակ տառապանքով, մութ յուշերով.
Տես, կըտրած եմ օձապըտոյտ եւ ահաւոր ճամբայ մ'երկար.
Եւ դէպի քեզ կը բարձրանամ անվերջօրէն արիւններով...

Աղբրատանջ կարօտներով կը սեւեռիմ ես դէպի քեզ.
Կը սպասեմ որ ժպտիս ինծի կամ իբրեւ մայր, կամ սրբուհի.
Եւ արեւիդ զեղեցիկութեան բոցերուն հետ անմահակէզ
Փոխակերպել ուղեւ դարնան՝ իմ ցրտին կեանքս ամայի...

Մանկութենէս հաւատացի որ կայիր դու. մընջեցին
իմ շրթունքներս աղօթասաց՝ անունը սուրբ քու տեսիլքիդ.